

УДК 349.42 (477)

РОЛЬ ДОГОВОРУ ЛІЗИНГУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

**А.С. ОСАДЬКО, аспірантка*,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

Стаття присвячена дослідженню правової регламентації договору лізингу за участю сільськогосподарських товаровиробників. Виявлено переваги та недоліки використання договору лізингу в сільському господарстві України.

Договір лізингу, фінансовий лізинг, сільськогосподарські товаровиробники, сільське господарство.

В умовах ринкової економіки України значної актуальності набуває розвиток лізингової діяльності у сільському господарстві, що насамперед полягає у необхідності технічного переоснащення та оновлення основних фондів сільськогосподарських товаровиробників, розширенні їх матеріально-технічної бази. На сьогодні ринок лізингу в Україні не набув належного розвитку. Більшість сільськогосподарських товаровиробників не мають вільних коштів для придбання сучасної техніки, обладнання, підтримки її у робочому стані та ін. Використання техніки, яка морально застаріла, призводить до значного зниження якості виконання під час здійснення агротехнологічних процесів вирощування сільськогосподарської продукції. Все це викликає втрату урожаю, простої у роботі через проведення ремонтних і налагоджувальних робіт. Тому використання саме договору лізингу сприяє технічному оновленню сільськогосподарських товаровиробників, підвищенню продуктивності праці, виробництву конкурентоздатної аграрної продукції. Договір лізингу у сільському господарстві є оптимальною правовою формою, а використання його має низку переваг: по-перше, допомагає здійснювати стовідсоткове кредитування і не вимагає негайної повної сплати платежів за придбану техніку, обладнання, що знижує ризик неповернення коштів; по-друге, для лізингоодержувача зменшується фізичне зношення майна та ін.

Окремі питання щодо проблемних аспектів використання договору лізингу в сільському господарстві досліджувались і у працях таких науковців: А.Г. Барабаш, Н.В. Головка, А.М. Статівки, О.В. Трофімової та ін.

Мета даної статті полягає у визначенні недоліків і переваг використання договору лізингу за участю сільськогосподарських

* Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор А.М. Статівка

товаровиробників, його ролі та пошук шляхів вирішення проблем для подальшого розвитку застосування договору лізингу в сільському господарстві.

Варто звернути увагу на визначення поняття лізингу, оскільки чинне законодавство має різне його трактування. Так, у ст. 1 Закону України «Про фінансовий лізинг» від 16 грудня 1997 р. (у редакції від 16 січня 2001 р.) закріплено, що фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу [5], а ст. 292 Господарського кодексу України визначає, що лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [6]. Звертає увагу те, що Цивільний кодекс України не закріпив визначення лізингу, хоча параграф 6 має назву «Лізинг» [7].

Як вже зазначалося вище, відповідно до ст. 1 Закону – це цивільно-правові відносини, що виникають із договору. Ці відносини можуть бути як виключно лізинговими, так і поєднуватися з іншими договірними відносинами, наприклад, з купівлі-продажу предмета лізингу (техніки, обладнання для сільського господарства), який після придбання його лізингодавцем передається у лізинг. Тобто, мають місце два договори, які у сукупності становлять цивільно-правові відносини лізингу (слід зазначити, що Конвенція УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг, до якої приєдналася Україна згідно із Законом України «Про приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг» від 11 січня 2006 р., лізингодавець укладає договір поставки, а не купівлі-продажу). У Господарському кодексі України загальним положенням про лізинг присвячена лише одна ст. 292, яка істотно правореґулюючого значення не має. У ній зазначено, що лізинг може бути двох видів – фінансовий та оперативний, однак не вказано, в чому саме полягає відмінність між ними. Разом із тим Закон «Про фінансовий лізинг» обмежує регулювання відносин одного виду договору, а саме – договору фінансового лізингу. На відміну від викладеного, Цивільний кодекс України до договору лізингу застосовує загальні положення про найм (оренду) з урахуванням особливостей, встановлених главою 6 «Лізинг».

Отже, можна зробити висновок, що ці визначення договору лізингу не є тотожними. Таким чином, існує потреба у чіткому визначенні договору лізингу сільськогосподарської техніки, яке б врахувало особливості сільськогосподарської діяльності при укладенні даного виду договору і усунуло б суперечності в чинному законодавстві. Уявляється, що договір лізингу сільськогосподарської техніки – це договір, за яким лізингодавець зобов'язується замовити (придбати) предмет лізингу (матеріально-технічне обладнання, устаткування) у продавця (постачаль-

ника) за умовами, встановленими лізингоодержувачем (сільськогосподарським товаровиробником), враховуючи специфіку та умови сільськогосподарського виробництва і передати його у користування лізингоодержувачу (сільськогосподарському товаровиробнику) на визначений строк, протягом якого амортизується 75 % від вартості техніки, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних (сезонних) лізингових платежів, з подальшим правом викупу об'єкта лізингу за залишковою вартістю.

Варто зазначити, що на сьогодні розвиток договору лізингу в сільському господарстві України гальмується економічними та правовими чинниками. На жаль, реформування аграрного сектора в Україні негативно вплинуло на цей процес. Практика свідчить про необхідність фінансової підтримки лізингових відносин у сільському господарстві з боку держави, розвиток яких надасть можливість сільськогосподарським товаровиробникам виконувати сільськогосподарські роботи сучасною ефективною технікою, а українським виробникам цієї техніки розширювати виробництво [1, с. 137].

Основними причинами обмеженого використання фінансового лізингу є недосконалість законодавства про лізинг, монополічне становище лізингодавців на ринку лізингових послуг, слабкий фінансово-економічний стан багатьох сільськогосподарських товаровиробників, їх неспроможність своєчасно та в повному обсязі сплачувати лізингові платежі, висока вартість лізингових угод, що пропонуються лізинговими компаніями.

Для сприяння розвитку договору лізингу в аграрному секторі, технічному переоснащенню сільського господарства у 1997 р. створено Державний лізинговий фонд, правонаступником якого нині є НАК «Украгролізинг». Компанія є провідним оператором на ринку надання техніки сільськогосподарським товаровиробникам на умовах фінансового лізингу і виступає основним посередником у цій процедурі. Вона доволі диверсифікована, працює з кількома десятками виробників вітчизняної сільськогосподарської техніки: Публічне акціонерне товариство «Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе», Публічне акціонерне товариство «Херсонські комбайни», концерн «Лан», державне підприємство «Завод ім. Малишева», Публічне акціонерне товариство «Тернопільський комбайновий завод» тощо [2].

Метою діяльності «Украгролізингу» є сприяння прискореному оновленню основних фондів сільськогосподарських підприємств, реалізації державної політики в сільському господарстві, забезпечення ефективного функціонування виробництва шляхом передачі сільськогосподарським товаровиробникам на умові лізингу техніки, надання послуг, організації технічного сервісу і одержання прибутку від впровадження підприємницької діяльності.

Вбачається, що для ефективного застосування договору лізингу необхідна більша поінформованість сільськогосподарських товаровиробників про даний вид договору, надання кваліфікованих порад, роз'яснення сільськогосподарських дорадників, проведення відповідного

навчання. Це пояснюється тим, що ринок лізингових послуг в Україні почав розвиватися порівняно недавно і його належне функціонування вимагає певного рівня знань і навичок. На жаль, поки що керівники, власники сільськогосподарських підприємств слабо обізнані з його перевагами та особливостями. Нерідко фахівці договорів фінансового лізингу ототожнюють з орендою, кредитом. Результати соціологічного обстеження керівників і спеціалістів сільськогосподарських підприємств Київської області показали, що кожен дев'ятий із них не знає взагалі, що таке лізинг. Тільки 32,5 % знає, що таке фінансовий, 22,9 % – оперативний, 19,9 % – внутрішній і 24,7 % – міжнародний лізинг. Респонденти також вказали, що необізнаність з питань лізингу, нестача досвіду із здійснення лізингових операцій перешкоджають розвитку лізингової діяльності сільськогосподарських підприємств [3, с. 186].

Як зазначає генеральний директор VAB Лізинг, Людмила Золотарьова: «Умови лізингу сьогодні не тільки доступні, а й максимально вигідні для аграріїв. Насамперед, фермерів цікавить мінімальне відволікання оборотних коштів і низькі первинні витрати, швидке отримання техніки в користування і можливість сезонного планування фінансових оплат. Вивчивши потреби цього ринку, VAB Лізинг змогли об'єднати дані побажання, запустивши спільні програми з дилерами, що дозволяють набувати сільськогосподарську техніку з авансом від 20 %, терміном до 5 років і можливістю сезонного погашення лізингових платежів, при цьому, середньорічне подорожчання складе від 7 % у гривні. Дані умови були представлені гостям Дня поля у вигляді комерційних пропозицій на кожен одиницю представленої сільськогосподарської техніки компанії «Райз» і консультацій співробітників VAB Лізинг» [4].

На сьогодні, незважаючи на значні недоліки, договір лізингу сільськогосподарської техніки має тенденцію до активного застосування порівняно з минулим періодом. Так, у 2013 р. було передано аграріям у фінансовий лізинг 145 одиниць техніки на 63 млн гривень. З них – 68 одиниць посівної та ґрунтообробної техніки, 50 тракторів, 7 ліній для тваринництва, 4 комбайни, а також 16 одиниць іншої техніки. При цьому своїх покупців чекає понад 800 одиниць нової агротехніки, придбаної на 180 млн гривень [2]. Перевага договору лізингу для сільськогосподарських товаровиробників пояснюється тими потенційними можливостями, які закладені в лізинговій формі підприємницької діяльності. Так, у випадку, якщо сільськогосподарські товаровиробники мають гостру потребу в техніці і не мають достатніх коштів на її придбання, вони можуть отримати техніку шляхом лізингу, при чому на більш вигідних умовах, ніж за договором купівлі-продажу. Також умови лізингової угоди більш гнучкі, порівняно з кредитом, так як надають можливість двом сторонам вибрати вигідну схему виплат; він дає можливість отримати додаткові інвестиції від іноземних партнерів у формі машин і обладнання; до лізингових операцій залучаються значні кошти банків, страхових компаній, акціонерних товариств та інших фінансових установ, що знаходяться безпосередньо в Україні, а також у подальшому, після сплати

платежів, передбачає перехід предмета (техніки та обладнання) у власність.

Отже, враховуючи вищенаведене, для ефективного застосування договору лізингу, усунення проблем, які заважають його поширенню в сільському господарстві, необхідно: по-перше, привести в узгодженість норми законодавства щодо визначення договору лізингу та принципів лізингової діяльності. По-друге, належним чином стимулювати поширення лізингових операцій. По-третє, збільшити термін дії лізингових угод, оскільки в вітчизняній практиці переважають договори середньострокової дії на відміну від зарубіжних компаній, де лізингові угоди укладаються на довгостроковий термін.

Договір лізингу відіграє значну роль в аграрному секторі і є перспективною правовою формою інвестування у сільське господарство, що надає можливість оптимально витратити кошти сільськогосподарських товаровиробників та оновлювати їхню матеріально-технічну базу.

Список літератури:

1. Семчик В.І. Проблеми права власності і господарювання у сільському господарстві : моногр. / В.І. Семчик. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 216 с.
2. Офіційний сайт ПАТ НАК «Укragenrolizing» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukragroleasing.com.ua>.
3. Павлова А.М. Особливості тонізації лізингових операцій в аграрному секторі економіки України / А.М. Павлова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2001. – № 3. – Т. 1. – С. 184–187.
4. Золотарьова Л. Перспективи розвитку лізингу на сільськогосподарському ринку України / Л. Золотарьова : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vab.ua>.
5. Про фінансовий лізинг : Закон України від 16 грудня 1997 р. (в редакції від 16 січня 2004 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Господарський кодекс : Закон України від 16 січня 2003 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
7. Цивільний кодекс : Закон України від 16 січня 2003 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Стаття посвячена дослідженню правового регулювання договору лізинга з участю сільськогосподарських товаровиробників. Виявлені переваги та недоліки використання договору лізинга в сільському господарстві України.

Договір лізинга, фінансовий лізинг, сільськогосподарські товаровиробники, сільське господарство.

The article is devoted to legal regulation of the leasing contract, with the participation of agricultural producers. Identified the advantages and disadvantages of using contract in agriculture of Ukraine.

Contract leasing, financial leasing, agricultural, agriculture.